

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№ 10

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 637 sahifa.

2025-yil, 15-oktyabr

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate

Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor

Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor

Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor

Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)

Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)

Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer

Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor

Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)

Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE

Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

QAYTA TIKLANUVCHI YASHIL ENERGIYA: BARCHA UCHUN MUHIM MASALA.....	13
Muxiddin Kalonov	
MOLIYAVIY INNOVATSIYALAR: IQTISODIY MOHIYATI, QO‘LLANILISHI VA RIVOJLANISHI.....	19
Quliyev Begimqul Melikovich	
SAVDO KORXONALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA STATISTIK TAHLIL USULLARIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI.....	24
Sabirova Oysuluv Shonazarovna	
KORXONANING MEBEL MAXSULOTLARI BOZORIDAGI O‘RNINI KENGAYTIRISH USULLARI	30
Musayeva Shoira Azimovna	
IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSIYA KO‘RSATKICHLARI TIZIMINING FUNKSIONAL JIHATI.....	35
Alabayev Sobitxon	
MAMLAKATIMIZDA MAHSULOTLARNING MUVOFIQLIGINI BAHOLASH AMALIYOTI.....	40
Zakirov Ansabxon Akaidinovich	
ПЕСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	48
Саидахмедова Аида Мирзаевна	
KORXONALAR FAOLIYATIDA DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNI BOSHQARISH	55
Mirzayev Ozod Furkatovich	
AHOLI PUL DAROMADLARI VA HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISH KO‘RSATKICHLARI O‘RTASIDAGI EKONOMETRIK TAHLIL.....	59
Qodirov Farrux Ergash o‘g‘li	
BUDJET RESURSLARI SHAKLLANISHIDA HUDUDNING SOLIQ SALOHİYATINI OSHIRISH VA MOLIYAVIY BARQARORLIK.....	64
Yuldashev Adhamjon Axadjonovich	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY RIVOJLANISHI TUSHUNCHASIGA NAZARIY YONDASHUVLAR.....	69
Muydinov Xusniddin Nuriddin o‘g‘li	
МЕТОДИКА УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ ПОТОКАМИ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА	73
Минутдинова Лилия Тагировна, Машарипов Озод Алимович	
ГАРМОНИЗАЦИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО	78
Абдужалилова Дилноз Абдусаттаровна	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA SMART TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARBLIGI.....	84
Sobirjonov Muxiddin Toxirjon o‘g‘li	
TO‘LOVGA QOBILIYATSIZLIK HOLATIDAGI KORXONALARDA TUGATISH BALANSINI TUZISH.....	90
Nabiyev Gofurjon Nosirjon o‘g‘li	
O‘ZBEKISTON SANOATINING “YASHIL” IQTISODIYOTGA O‘TAYOTGANLIGI: IMKONIYATLAR VA CHEKLOVLAR	96
Habibullayev Oybek Asliddin o‘g‘li	
YASHIL IQTISODIYOT KONTSEPTSIYASINING EVOLYUTSIYASI VA ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR.....	102
Allayarov Suxrob Rustamovich	
O‘ZBEKISTONDA TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI CHET EL INVESTITSIYALARINING MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI	107
Raxmatov Adxam Itolmasovich, Boynazarova Matluba Xatamovna	

HUDUDIY IJTIMOY TENGLIK VA KAMBAG'ALLIKNI YUMSHATISHDA MEHNAT RESURSLARI OMILLARI.....	114
Durumov Temur G'olibovich	
TRANSPORT TARMOG'I VA MILLIY IQTISODIYOTNING ASOSIY TARMOQLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNI MODELASHTIRISH (SURXANDARYO VILOYATI MISOLIDA)	121
Turayev Baxtiyor Ergashevich, Aymatov Sirojiddin To'raqul o'g'li	
РОЛЬ ЭНЕРГЕТИКИ В ФОРМИРОВАНИИ УСТОЙЧИВОГО РОСТА ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА.....	134
Нигматуллаева Гулчехра Нуруллаевна	
O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM BOZORINING RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI VA UNDA SIFAT MENEJMENTINING ROLI.....	139
Yuldashev Iskandar Bahromovich	
YER QA'RIDAN FOYDALANUVCHILARGA SOLIQ SOLISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	145
Zoxidov Ismatjon Yunusjon o'g'li	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TURIZM INDUSTRIYASIDA INNOVATSION BIZNES-MODELLAR.....	151
Shaxinabonu Choriyeva	
AVTOTRANSPORT – EKSPEDITSIYA XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING KONTSEPSIYASI.....	157
Ergasheva Mukhabbat Abdusamatovna	
“YASHIL” ENERGIYA ISHLAB CHIQRUVCHI KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI SOLIQQA TORTISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	163
Toshemirov To'liqin Toirjonovich	
DAVLAT IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SIYOSIY INSTITUTLARNING ROLI VA UNI KUCHAYTIRISH MEKANIZMLARI.....	166
O. Nurmuradov	
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI BANK TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH ASOSLARI	171
Meyliqulov Shaxboz Xolmamat o'g'li	
СВЯЗНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНЫХ И РЕГИОНАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	176
Ташматов Гайрат Ровшанович, Содиков Авазбек Мадаминович	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI TURIZM SOHASINI RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	183
Zarikeyeva Miyasar Maratovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH TENDENSIYASI.....	187
Saidrahmatova Zuhraxon Saidazim qizi	
O'ZBEKISTON KONCHILIK SANOATI KORXONALARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI BOSHQARISH VA INNOVATSION XAVFLARNI KAMAYTIRISH STRATEGIYALARI	192
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI.....	196
Xuramov Zafar Rajabaliyevich	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARIDA XOMASHYO TA'MINOTI BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING XORIJ DAVLATLAR TAJRIBASI.....	201
Zakirov Abduazim Abdurashidovich	
НОВЫЙ ЭТАП ПРИМЕНЕНИЯ РЫНОЧНЫХ МЕХАНИЗМОВ В ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	206
Махкамов Ибраим	
O'ZBEKISTONDA SUG'URTA BOZORINING RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI.....	213
Xushmuradov Oman, Ismoilov Sherzod Ismoil o'g'li	
GLOBALIZATSIYA SHAROITIDA MILLIY IQTISODIYOT NAZARIYASI.....	217
Mo'ydinov Xurshidbek Abdullayevich	
DORIVOR O'SIMLIKLARNI QAYTA ISHLASHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI	221
Usmonov Mirg'ulom Xoshim o'g'li	

BARQAROR IQTISODIY O‘SISHGA YERISHISHDA SUN’IY INTELLEKT TIZIMLARINI QO‘LLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILASHTIRISH (XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI MISOLIDA)	227
Nasrulloev Hayotjon Xabibulloevich	
НЕЙРОИНТУИТИВНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ЕГО РОЛЬ В УПРАВЛЕНИИ РИСКАМИ В БИЗНЕСЕ.....	233
Ягудин Дмитрий Рустамович	
RESURLARNI SOLIQQA TORTISH AMALIYOTINING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI VA ULARNING MILLIY SOLIQQA TIZIMIDA QO‘LLASH MASALALARI	240
Nasimdjanoov Yunusjon Zoxidovich	
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI UCHUN QO‘LLANILAYOTGAN SOLIQQA TORTISH MEKANIZMLARI	246
Akbarov Akramjon Ibragimzhonovich	
TO‘QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA “YASHIL” MARKETINGNI JORIY ETISHNING DOLZARB JIHATLARI	250
Bazarova Fayyoza Tuxtamurodovna	
INSON KAPITALI VA IQTISODIYOTNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI.....	255
Muzaffar Raximov	
UY-JOY KOMMUNAL XO‘JALIGINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	259
Odamboyev Oybek Ravshanbek o‘g‘li	
INTERNATIONAL ORGANIZATIONS’ APPROACHES TO ATTRACTING INVESTMENT IN HUMAN CAPITAL	268
Akhmadaliyeva Nikholakhon	
RAQAMLI PLATFORMALAR ORQALI KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI.....	273
Vohobov Hikmatillo Ma‘mirjon o‘g‘li	
ФОРСАЙТ И ЭКОНОМИЧНЫЕ ИННОВАЦИИ КАК ДРАЙВЕРЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ТОРГОВЛИ САМАРКАНДА	280
Tohirova Gullola Mirkamolovna	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI BOSHQARISHDA KASB-HUNAR TA‘LIMI BITIRUVCHILARINING O‘RNI	287
Toshpulatov Sherzod Xaydarkulovich	
DIGITAL TECHNOLOGIES IN ECOTOURISM: INNOVATIVE STRATEGIES FOR ADVANCING GREEN TOURISM.....	292
Barno Erkayeva	
AGROTURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	296
Baymuradova Iroda Shermamatovna, Mardonova Zarifa Numonjonovna	
DAVLAT BUDJET NAZORATI TIZIMINI RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI	301
B.Sh.Mirzayev	
YOSHLAR BANDLIGIDA KO‘NIKMALAR NOMUTANOSIBLIGI MUAMMOLARI VA YECHIMLARI.....	307
Rahmatxo‘jayev Axrorxo‘ja Akmal o‘g‘li	
TO‘QIMACHILIK MAHSULOTLARINING EKSPORT SALOHİYATINI TAHLIL QILISH VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI BAHOLASH.....	311
Oqboyev Alisher Rasuljanovich	
РЕИНЖИНИРИНГ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ И ИХ РОЛЬ В РАЗВИТИИ БАНКОВСКОГО БИЗНЕСА.....	317
Рахимходжаева Нодира Саидахраловна	
QISHLOQ XO‘JALIGI TA‘MINOT ZANJIRI JARAYONLARINING HOZIRGI HOLATINI TAHLIL QILISH.....	323
Ermonov Farrux	
O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI SHAKILLANTIRISH JARAYONIDA MOLIVAVIY NAZORATNI INNOVATSION TA‘LIM YO‘NALISHLARINI YO‘LGA QO‘YISH ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI.....	329
Turg‘unov Bahtiyor Nuriddinovich	

MARKAZIY OSIYODA SUV RESURSLARINI BOSHQARISH VA HAMKORLIKNING DOLZARB MASALALARI	334
Amanbaev Amanali Orazbaevich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI TURDAGI LOGISTIKA XIZMATLARINING USLUBIY ASOSLARI.....	338
Z. Teshayev	
O'ZBEKISTON AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA XIZMATLARI SOHASINING AMALDAGI HOLATINI TAHLIL QILISH.....	343
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
KORPORATIV BOSHQARUVDA LEADERSHIP 4.0 TAMOYILLARINI JORIY ETISH SAMARADORLIKNI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	349
Ismailov Allayor Rashidovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASH MASALALARI.....	355
Yusupov Farxod Adamboyevich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI O'RNI VA UNI RIVOJLANTIRISHNI USTUVOR YO'NALISHLARI	359
Abdullaeva Nilufar Javdat qizi	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHNING SOLISHTIRMA EKONOMETRIK MODELLARI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	363
Saatmurotov Shohrux Zafar o'g'li	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA ISTIQBOLLI IMKONIYATLAR	369
Abdurazaqov Jasur Abdunasimovich	
RAQAMLI PLATFORMALAR YORDAMIDA NORASMIY VA YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHNING QO'SHIMCHA IMKONIYATLARI TO'G'RSIDA.....	374
Nasrullayev Hikmatullo Habibulloyevich	
O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASH MAQSADIDA "XIZMATLAR IPOTEKASI" MOLIYAVIY INSTRUMENTLARINI AMALIYOTGA JORIY QILISH MASALALARI	379
Uskenbayeva Dilnoza Boxodir qizi	
ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ КАПЕЛЬНОГО ОРОШЕНИЯ ПРИ ВОЗДЕЛЫВАНИИ ЛУКА В ДЖИЗАКСКОЙ ОБЛАСТИ.....	384
Суюнов Шохзодбек Мурод угли	
XORIJY DAVLATLAR SANOAT IQTISODIYOTIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH TAJRIBASI (YAPONIYA, KOREYA VA GERMANIYA MISOLIDA)	389
Mansurova Sayyora Baxtiyor Kizi	
KORXONALARDA ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARI HISOBGA OLIHDA XORIY TAJRIBASINI QO'LLASH	395
Raxmatov Baxriddin Baxtiyor o'g'li	
PECULIARITIES OF THE IRRIGATION WATER DELIVERY PAYMENT IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	399
Muminov Sherzod Kholmiraevich	
DIGITALIZATION OF AGRICULTURAL PRODUCTS FOR EXPORT	404
Azimov R.B.	
AHOLI JON BOSHIGA UMUMIY DAROMADLAR HAJMINI TREND MODELLAR ASOSIDA PROGNOZLASH	409
Xolto'rayev Islom Ilhomovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI BANDLIK SHAKLLARI	416
Sayipov Begzod Rahimovich	
TIJORAT BANKLARINING YANGI DAVR SHAROITIDA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASH USULLARI VA INDIKATORLARI	422
Sadikov Iskandar Gayratovich	
TIJORAT BANKLARI AKTIVLARINING SAMARADORLIGINI IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI	427
Ibrohimov Davronbek Muhammadi o'g'li	

MAHALLIY BUDJET SOLIQLI DAROMADLARI BAZASI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SOLIQLAR TA'SIRCHANLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	433
<i>Isoqov Zafarjon Zokirjonovich</i>	
TOSHKENT SHAHRIDAGI YIRIK SOLIQ TO'LOVCHILARNING SOLIQ QARZDORLIGI TAHLILI	438
<i>Soipov Boburmirzo Nosirjon o'g'li</i>	
РОЛЬ ЖИЛИЩНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В СИСТЕМЕ КОМПЛЕКСНОГО РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИЙ МЕЗОУРОВНЯ.....	446
<i>Далиев Ахтам Шарафудинович</i>	
TO'QIMACHILIK SANOAT KORXONALARIDA INSON RESURLARINI BOSHQARISHDA XORIJ TAJRIBALARINING ZARURLIGI.....	454
<i>Abdullayev Dostonbek G'ofurjon o'g'li</i>	
TURISTIK KLASTERLARNING NAZARIY ASOSLARI VA ULARNING HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI O'RNI	458
<i>Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li</i>	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RESURS TA'MINOTI BOSHQARUVINING NAZARIY KONSEPSIYALARI VA MODELLARI.....	462
<i>Arziqulova Oybar chin Eshquvat qizi</i>	
XIZMATLAR SEKTORIDA RAQAMLI INNOVATSIYALAR VA MIJOZLAR EHTIYOJLARINI QONDIRISH MEKANIZMLARI	467
<i>Xudoyorov Lochinbek Bahromovich</i>	
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ В РАЗВИТИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА.....	472
<i>Базаров Бердымурад Улугмуродович, Атавуллаева Саида Джумабекмуродовна</i>	
TURIZM SOHASIDA KADRLAR SALOHİYATINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMI.....	478
<i>Ho'jaqulov Bobur Rustam o'g'li</i>	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA DAVLATNING RO'LI	483
<i>Nabiyeva Muxabbat Djabirxanovna</i>	
"HOW GREEN INVESETMENTS CAN EFFECT ON ECONOMIC GROWTH IN DEVELOPING COUNTRIES"	485
<i>Farangiz Ma'rufjonovna Pirmatova</i>	
TIJORAT BANKLARIDA UZOQ MUDDATLI RESURLAR MANBALARI VA ULARNING HAJMINI OSHIRISHNING ZARURIYATI.....	493
<i>Abduraxmonov Akmal Nurmamat o'g'li</i>	
GLOBAL BOSHQARUV VA BARQAROR RIVOJLANISHDA YASHIL TEXNOLOGIYALARNING ROLI	498
<i>M.Sh. Tolipov</i>	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	504
<i>Буранбаева Шоира Рустамовна</i>	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA PIYOZ YETISHTIRISHDA TOMCHILATIB SUG'ORISHNI QO'LLASH ISTIQBOLLARI	508
<i>Suyunov Shohzodbek Murod o'g'li</i>	
YENGIL SANOAT KORXONALARINING RIVOJLANISHIGA BOSHQARUV MADANIYATIDAN FOYDALANISHNING TA'SIRI.....	513
<i>Aknazarova Zebiniso Bagdadovna</i>	
ISHLAB CHIQRISHNI DIVERSIFIKATSIYALASH SHAROITIDA KORPORATIV BOSHQARUVNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZM SAMARADORLIGINI ANIQLASH USULLARI	518
<i>Qurbaniyazov Shaxzodbek Karimovich</i>	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH VA JOYLASHTIRISHNING IQTISODIY VA TASHKILIY ASOSLARI	524
<i>Salimov Burxon Abubakirovich</i>	
"YASHIL" IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH VA UNDA ENERGIYADAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	530
<i>Berdiyeva Aziza G'anisher qizi</i>	

SIRKULAR IQTISODIYOTDAN KORXONA VA TADBIRKORLAR MANFAATLARI	535
Sodikov Zokir Rustamovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK SOHASIDA ME'YORIY-HUQUQIY BAZANI ISHLAB CHIQISH.....	541
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich	
MINTAQA OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI CHAKANA SAVDOSIDA SHADOW WAREHOUSE MODELIGA ASOSLANGAN YETKAZIB BERISH TIZIMINI JORIY QILISH.....	548
Ibrayimova Dilnoza Abdisherpovna	
XIZMATLAR SAVDOSI SOHASIDA O'ZBEKISTONNING XALQARO HAMKORLIK IMKONIYATLARI	555
Qodirjonov A.M.	
TO'QIMACHILIK SANOATINI IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH KONSEPSIYASINI SHAKLLANTIRISH USLUBIYOTI.....	559
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi	
ГЛОБАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ СМАРТ-ТУРИЗМА И ИХ ПРИМЕНИМОСТЬ К КУЛЬТУРНОМУ НАСЛЕДИЮ УЗБЕКИСТАНА.....	564
Салихбаев Нурсултон Равшанович	
IJTIMOIIY NIHOYA TIZIMI VA IJTIMOIIY TIBBIY XIZMATLAR O'ZARO BOG'LIQLIGINING NAZARIY ASOSLARI.....	572
Shanazarov Farrux Shodiyorovich	
ТЕХНИКО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ РАЗРАБОТКИ МОБИЛЬНОГО ПРИЛОЖЕНИЯ JOB VARAKA ДЛЯ РЫНКА ТРУДА УЗБЕКИСТАНА.....	577
Еримбетова Улбосын Маратовна	
TASHQI SAVDO VA INVESTITSIYALAR TAHLILI HAMDA ULARNING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI.....	582
Jalolov Bekzod Sherzod o'g'li	
“O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESLAR UCHUN SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MOLIYAVIY KO'RSATKICHLARNI TAHLIL QILISH VA RAQAMLI YECHIMLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH”	586
Azamatjon Mardayev Abdusamat o'g'li	
FARMATSEVIKA MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARUVCHI KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI.....	591
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
O'ZBEKISTONDA INNOVASION TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA KADRLAR TAYYORLASH MENEJMENTINING AMAL QILISH USULLARI VA TURLARI	596
Ergashev To'liqin Shokirovich	
HUDUDIIY IQTISODIYOTNI RAQAMLI TEKNOLOGIYALAR ASOSIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	602
Ibragimov Baxrom Baxodirovich	
ISLOMIY MOLIYA INSTRUMENTLARINI JORIY ETISH ORQALI O'ZBEKISTONDA MOLIYA BOZORINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI.....	606
Xodjayev Aziz Shovkatovich	
MAHALLIY HOKIMIYAT QAROR QABUL QILISH JARAYONLARIDA DINAMIK OMILLAR VA ULARNING INTEGRATSIYASI	611
Axmedov Farxod Raxmonjonovich	
UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR AUDITINI TASHKIL ETISH VA TAHLIL QILISH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	617
Rizakulov Abdurauf Abdimutalibovich	
ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ТУРИЗМА ЧЕРЕЗ КРЕАТИВНУЮ ИНДУСТРИЮ В РЕСПУБЛИКЕ КАРАКАЛПАКСТАН.....	623
Хошимова Камилла Навфал қизи	
IMITATION MODELDA AXBOROT NORAVSHANLIGI SABABLI YUZAGA KELADIGAN IQTISODIY SAMARASIZLIK TAHLILI.....	633
Qodirov Zohidjon Eralievich	

IMITATION MODELDA AXBOROT NORAVSHANLIGI SABABLI YUZAGA KELADIGAN IQTISODIY SAMARASIZLIK TAHLILI

Qodirov Zohidjon Eralievich

Andijon dalat texnika instituti i.f.f.d (PhD)., dotsent
ORCID: 0009-0003-4652-1856

Annotatsiya. Ushbu maqolada axborot noravshanligi (noaniqlik) sharoitida yuzaga keladigan iqtisodiy samarasizliklarni tahlil qilish uchun imitatsion modellashtirish usuli qo'llangan. Qishloq xo'jaligi sohasida axborotning noto'liqligi, kechikishi yoki noto'g'ri bo'lishi fermer xo'jaliklari tomonidan resurslarni samarasiz taqsimlashga, qaror qabul qilishda xatoliklar yuzaga kelishga olib keladi. Maqolada Monte-Karlo simulyatsiyasi va agent-asoslangan modellar orqali mazkur noaniqlikning iqtisodiy ta'siri baholanadi.

Kalit so'zlar: imitatsion modellashtirish, axborot noravshanligi, iqtisodiy samarasizlik, qishloq xo'jaligi, fermer xo'jaliklari, Monte-Karlo simulyatsiyasi, risk tahlili, qaror qabul qilish, axborot asimmetriyasi.

Abstract. This article uses simulation modeling to analyze the economic inefficiencies that arise under conditions of information uncertainty. In the agricultural sector, incomplete, delayed, or inaccurate information often leads to inefficient resource allocation and suboptimal decision-making by farming enterprises. The study applies Monte Carlo simulations and agent-based models to assess the economic impact of such uncertainties.

Key words: simulation modeling, information uncertainty, economic inefficiency, agriculture, farming enterprises, Monte Carlo simulation, risk analysis, decision-making, information asymmetry.

Аннотация. В данной статье с использованием метода имитационного моделирования анализируется экономическая неэффективность, возникающая в условиях информационной неопределенности. В аграрной сфере неполная, запоздалая или искаженная информация приводит к нерациональному распределению ресурсов и ошибочным управленческим решениям со стороны фермерских хозяйств. С помощью моделирования Монте-Карло и агент-ориентированных моделей оценивается экономическое влияние таких неопределенностей.

Ключевые слова: имитационное моделирование, информационная неопределенность, экономическая неэффективность, сельское хозяйство, фермерские хозяйства, моделирование Монте-Карло, анализ рисков, принятие решений, информационная асимметрия.

KIRISH

Hozirgi zamon iqtisodiyotida axborotning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, qishloq xo'jaligi sohasida qaror qabul qilish jarayoni axborotning to'liqligi, aniqligi va o'z vaqtida yetib borishiga yuqori darajada bog'liq. Biroq amaliyotda fermer xo'jaliklari ko'pincha axborot noravshanligi sharoitida faoliyat yuritishga majbur bo'ladi. Bunday vaziyatlarda hosildorlik, bozor narxlari, ob-havo sharoitlari va boshqa muhim omillar to'g'risidagi ma'lumotlar ko'pincha noto'liq, kechikkan yoki ishonchsiz shaklda bo'ladi.

Bu esa mikrodarajada — alohida fermer xo'jaliklari faoliyatida, makrodarajada esa — butun qishloq xo'jaligi tizimida muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu muammoni chuqurroq o'rganish va tahlil qilish uchun imitatsion modellashtirish vositalari samarali yechim sifatida namoyon bo'ladi. Imitatsion modellar real iqtisodiy

jarayonlarni ma'lum darajada soddalashtirilgan, ammo dinamik jihatdan aniq aks ettiruvchi usul bo'lib, turli ssenariylarda qaror qabul qilish natijalarini baholash imkonini beradi.

Ushbu maqolada axborot noravshanligi ta'sirida yuzaga keladigan iqtisodiy samarasizliklar imitatsion modellashtirish asosida tahlil qilinadi. Monte-Karlo simulyatsiyasi va agent-asoslangan modellashtirish usullari yordamida turli axborot ssenariylari sharoitida fermer xo'jaliklarining qarorlari hamda ularning iqtisodiy natijalari modellashtiriladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Axborot noravshanligi va iqtisodiy samarasizlikni imitatsion modellar orqali tahlil qilish masalasi zamonaviy raqamli iqtisodiyot va agrar sohadagi muammolar kontekstida ko'plab ilmiy tadqiqotlarda o'rganilgan. Milliy manbalar ushbu yo'nalishda yurtimizda olib borilgan ilmiy izlanishlarni o'z ichiga oladi.

S.S. G'ulomov va A. Abdugafarov [1,4] o'z tadqiqotlarida raqamli iqtisodiyotda blokcheyn texnologiyalarining ahamiyatini, axborot texnologiyalari hamda sun'iy intellektni davlat boshqaruvi va iqtisodiy jarayonlarga joriy etish imkoniyatlarini yoritgan. Ularning fikricha, bu jarayonlar fermer xo'jaliklarida qaror qabul qilishning aniqligiga bevosita ta'sir etadi. T.Sh. Shodiev va B. Berkinov [2,3] qishloq xo'jaligi sohasida iqtisodiy modellashtirishning nazariy va amaliy asoslarini ishlab chiqqan hamda axborot noaniqligi sharoitida yuzaga keladigan samarasizliklarni tahlil qilgan.

B.A. Begalov va I.Ye. Jukovskaya [5] o'z ishlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining innovatsion iqtisodiyotdagi o'rni va ahamiyatini ta'kidlaydi. Sh.I. Mustafoulov [6] investitsion muhitni tahlil qilishda axborot aniqligining muhimligini, investitsion qarorlar qabul qilishda esa ishonchli ma'lumotlar iqtisodiy samaradorlikni belgilovchi asosiy omil ekanligini ko'rsatgan. D.T. Muxamedieva [7] tomonidan olib borilgan tadqiqot noaniq axborot asosida qaror qabul qilish modellarini ishlab chiqishga bag'ishlangan. O'.Q. Xatamov va Z.E. Qodirov [8,9,10] fermer xo'jaliklari faoliyatini modellashtirish, investitsiyalarni jalb etish jarayonlari hamda texnik ta'minot modellarini ishlab chiqish masalalariga alohida e'tibor qaratgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda axborot noravshanligi sharoitida fermer xo'jaliklari faoliyatida yuzaga keladigan iqtisodiy samarasizlikni aniqlash va tahlil qilish maqsadida imitatsion modellashtirish yondashuvi qo'llanildi. Tadqiqotning metodologik asosi sifatida Monte-Karlo simulyatsiyasi, agent-asoslangan modellashtirish hamda noravshan ma'lumotlar asosida (fuzzy logic) modellashtirish usullari tanlandi. Ushbu yondashuvlar axborotning noaniqligi sharoitida fermer xo'jaliklarining qaror qabul qilish xatti-harakatlarini real holatga yaqinlashtirilgan tarzda tahlil qilish imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qishloq xo'jaligi sohasi tabiat va bozor konyunkturasiga bevosita bog'liq bo'lib, unda axborot noravshanligi boshqa tarmoqlarga nisbatan ko'proq kuzatiladi. Quyidagi manbalardan kelib chiqadigan axborot noaniqligi iqtisodiy samarasizlikning shakllanishiga sabab bo'ladi:

Iqlim va tabiiy omillar: harorat, yog'ingarchilik, qurg'oqchilik va boshqa o'zgaruvchan iqlim sharoitlari ishlab chiqarish hajmi va hosildorlikka ta'sir qiladi.

Bozor ma'lumotlari: mahsulot narxlaridagi o'zgarishlar, talab va taklif o'rtasidagi nomutanosiblik fermerlarning qarorlarini noaniqlashtiradi.

Texnik va texnologik axborot: ekin turlari, ekish va yig'im-terim davrlari, o'g'itlash miqdori va texnologik jarayonlardagi aniqlik yetishmasligi ishlab chiqarish samaradorligini pasaytiradi.

Mehnat resurslari va logistika ma'lumotlari: ishchi kuchi yetishmasligi, texnika va transport vositalarining tayyor emasligi, ta'minot zanjiridagi uzilishlar ishlab chiqarish jarayonini kechiktiradi yoki xarajatlarni oshiradi.

Mazkur jarayonlarni tahlil qilishda Monte-Karlo simulyatsiyasi eng samarali yondashuvlardan biri hisoblanadi. Ushbu usul murakkab va noaniq tizimlarda ehtimoliy natijalarni tahlil qilish hamda prognozlash uchun qo'llaniladigan statistik metoddir.

Monte-Karlo simulyatsiyasining mohiyati quyidagi bosqichlarda namoyon bo'ladi:

Muammoni matematik yoki iqtisodiy modelga aylantirish.

Modeldagi noaniq, tasodifiy yoki o'zgaruvchan parametrlar (masalan, mahsulot narxi, hosildorlik, xarajatlar) uchun ehtimoliy taqsimotlarni belgilash.

Turli tasodifiy o'zgarishlarni inobatga olgan holda modelni minglab marta (yoki undan ham ko'p) ishga tushirish.

Har bir simulyatsiya natijasini yig'ish, umumlashtirish va natijalar taqsimotini tahlil qilish.

Monte-Karlo simulyatsiyasi yordamida fermer xo'jaligi daromadini aniqlash quyidagi umumiy iqtisodiy formula orqali ifodalanadi:

$$Y = P \cdot Q - C$$

bu yerda P — mahsulot narxi, Q — hosil miqdori, C — umumiy xarajatlar.

Parametrlarning ehtimoliy taqsimotini belgilash:

P — narx o'zgaruvchanligi, masalan, normal yoki uniform taqsimotda;

Q — hosildorlik e'tiborga olinadigan iqlim sharoitlari, texnik imkoniyatlar;

C — resurslar xarajatlari noaniqligi.

Tasodifiy sonlar generatsiya qilish:

Har bir parametr uchun taqsimotdan tasodifiy sonlar olinadi.

Simulyatsiyalarni takrorlash:

Bu jarayon 1000-10000 marta takrorlanadi va har bir simulyatsiya uchun daromad hisoblanadi.

Natijalar tahlili:

Har bir simulyatsiya natijalari asosida daromadning o'rtacha qiymati, dispersiya, xavf ko'rsatkichlari va boshqa iqtisodiy indikatorlar chiqariladi.

Fermer xo'jaliklari uchun Monte-Karlo simulyatsiyasining ahamiyati:

Axborot noravshanligi sharoitida bozor narxlar va hosildorlikka oid ma'lumotlar to'liq aniq emas;

Bu noaniqlikni modelda tasodifiy omillar sifatida aks ettirish mumkin;

Ushbu usul orqali fermerlar uchun turli iqtisodiy ssenariylarning ehtimoliy natijalarini ko'rish va tahlil qilish imkoniyati paydo bo'ladi;

Moliyaviy xavflar, daromadning o'zgaruvchanligi va resurslarning samarasiz taqsimlanishi aniqlanadi.

Monte-Karlo simulyatsiyasi — ma'lumotlardagi noaniqlik va tasodifiylikni hisobga olish orqali iqtisodiy jarayonlarning keng qamrovli tahlilini amalga oshirish uchun qulay va samarali vosita. U fermer xo'jaliklarida axborot noravshanligi tufayli yuzaga keladigan iqtisodiy samarasizliklarni aniqlashda muhim rol o'ynaydi (1-jadval).

1-jadval. O'zbekiston Respublikasi viloyatlari bo'yicha fermer xo'jaliklarida yetishtirilgan dehqonchilik mahsulotlari hajmining o'sish sur'ati (yillik)

Klassifikator	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
O'zbekiston Respublikasi	92,2	90,5	110,2	106,2	105,5	103,6	105,7
Qoraqalpog'iston Respublikasi	98,2	89	126,1	95,6	97,9	105,2	104,3
Andijon viloyati	91,1	120,8	107,2	99,4	105,6	102	100
Buxoro viloyati	103	98,5	104,6	103,4	110,7	107,6	105,5
Jizzax viloyati	94,6	87	126,4	102,5	101,7	93,1	115
Qashqadaryo viloyati	97,8	83,2	101,9	102,7	102	102,5	108,4
Navoiy viloyati	96,7	89,1	104,3	106,5	106,8	103,9	95,4
Namangan viloyati	98,6	96,2	106,1	116,7	121,5	110,9	113,5
Samarqand viloyati	97,2	74,7	112,7	114	106,3	96	105,1
Surxondaryo viloyati	94,2	78,3	125,8	112,2	104,1	95,4	108,1
Sirdaryo viloyati	82,7	84,2	125,9	109,4	99,4	104	100,6
Toshkent viloyati	75,8	91,5	82,7	87,6	97,7	117,3	99,9
Farg'ona viloyati	80,4	115,3	116,6	120,2	105,3	110,6	107,2
Xorazm viloyati	89,5	73,1	119,4	97,2	101,7	105,9	101,9
Toshkent shahri	0	0	0	0	0	0	0

O'zbekiston Respublikasi umumiy sur'atlari 2018-2019 yillarda pasaygan, so'ngra 2020 yilda keskin o'sish kuzatilgan (110,2%), keyingi yillarda barqaror 103-106% atrofida davom etmoqda. Qoraqalpog'iston Respublikasida 2020 yilda sezilarli o'sish (126,1%) kuzatilgan, ammo keyingi yillarda o'sish sur'ati kamaygan. Andijon viloyatida 2019 yilda yuqori o'sish (120,8%) bor, keyin 2024 yilgacha o'sish sur'ati qariyb barqaror. Jizzax va Surxondaryo viloyatlarida 2020 yilda yuqori o'sish (126% atrofida) kuzatilgan va keyingi yillarda ham yuqori o'sish saqlanmoqda. Toshkent viloyatida dehqonchilik mahsulotlari hajmi past o'sish yoki baribir

pasayish tendensiyasida. Namangan viloyatida barqaror va yuqori o'sish sur'atlari qayd etilgan, 2022 yilda 121,5% bilan eng yuqori ko'rsatkichlarga erishgan. Ko'pgina viloyatlarda 2023-2024 yillarda o'sish sur'ati 100% atrofida bo'lib, barqarorlikka ishora qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqotda fermer xo'jaliklari faoliyatida axborot noravshanligi sababli yuzaga keladigan iqtisodiy samarasizliklarni aniqlash va baholash maqsadida imitatsion model ishlab chiqildi. Monte-Karlo simulyatsiyasi orqali turli axborot sharoitlarida — to'liq, qisman va noaniq ma'lumotlar asosida — fermer xo'jaliklari daromadi prognoz qililib, ularning iqtisodiy natijalari tahlil qilindi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, axborotning aniqlik darajasi fermer xo'jaliklarining iqtisodiy samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Axborot noravshanligi oshgan sayin fermer xo'jaliklarining o'rtacha daromadi sezilarli darajada kamayadi. Noaniq axborot sharoitida faoliyat yuritayotgan fermerlar iqtisodiy xavflarni ko'proq his qiladilar va ularning qarorlarining aniqligi, natijada esa samaradorligi pasayadi. Axborotning to'liq emasligi resurslardan noto'g'ri foydalanishga, ortiqcha xarajatlarga hamda ishlab chiqarish jarayonida iqtisodiy samarasizlikka olib keladi. Shu bilan birga, imitatsion modellashtirish usuli fermer xo'jaliklariga turli ssenariylar asosida natijalarni prognoz qilish, risklarni baholash va qaror qabul qilish jarayonini optimallashtirishda samarali vosita bo'lib xizmat qilishi aniqlangan.

Takliflar:

Axborot noravshanligini kamaytirish va fermer xo'jaliklari faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish uchun quyidagi yo'nalishlarda chora-tadbirlar amalga oshirilishi maqsadga muvofiq hisoblanadi:

Axborot tizimlarini rivojlantirish. Qishloq xo'jaligi sohasida raqamli infratuzilmani kengaytirish, zamonaviy axborot tizimlarini modernizatsiya qilish va ularni fermerlar uchun qulay interfeyslar asosida ishlab chiqish zarur. Bu yondashuv fermerlarga o'z vaqtida, to'liq va ishonchli ma'lumotlarni taqdim etishga xizmat qiladi.

Imitatsion modellarni amaliyotga joriy etish. Mahalliy fermer xo'jaliklari uchun real sharoitlarga moslashtirilgan imitatsion modellarni ishlab chiqish va ularni qaror qabul qilishda yordamchi vosita sifatida keng qo'llash tavsiya etiladi. Bu modellar yordamida fermerlar hosildorlik, xarajatlar va bozor konyunkturasidagi o'zgarishlarni oldindan baholay oladilar.

Axborot noravshanligini kamaytirish bo'yicha davlat dasturlari. Davlat tomonidan axborot almashinuvi tizimlarini takomillashtirish, qishloq xo'jaligi subyektlariga maslahat va axborot xizmatlarini ko'rsatish bo'yicha kompleks dasturlar ishlab chiqish lozim. Bunda hududiy axborot markazlari, meteorologik ma'lumotlar bazalari va bozor tahlil platformalarini integratsiyalash muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Ushbu takliflarning bosqichma-bosqich amalga oshirilishi qishloq xo'jaligi tizimida axborotning ishonchligi va tezkorligini oshirishga, fermer xo'jaliklarining iqtisodiy risklarini kamaytirishga hamda ishlab chiqarish samaradorligini sezilarli darajada yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. G'ulomov S.S., Ayupov R.H., Abdullaev O.M., Boltaboeva G.R. Raqamli iqtisodiyotda blokchayn texnologiyalari// Toshkent, 2019.
2. Шодиев Т.Ш. Эконометрические модели развития сельского хозяйства. - Ташкент: Фан, 1986.-166 с.
3. Беркинов Б.Б. Моделирование систем ведения сельского хозяйства.- Ташкент: Фан, 1990. – 127 с.
4. Абдугафаров А. Узбекистан на пути цифровизации: начало и нынешнее положение. НИИ развития цифровых технологий и искусственного интеллекта. Материалы конференции, 2021 г.
5. Бегалов Б.А., Жуковская И.Е. Информационно-коммуникационные технологии в эффективной организации статистической деятельности в условиях формирования инновационной экономики. «Фан» нашриёти, 2013 й.
6. Mustafoqulov Sh.I. O'zbekistonda investitsion muhit jozibadorligini oshirishning ilmiy-uslubiy asoslarini takomillashtirish. Monografiya. -T.: Akademiya noshirlik markazi. 2017 y.
7. Мухамедиева Д.Т. Разработка моделей слабо формализуемых процессов и принятие решений на основе обработки нечеткой информации.: Автореф. дис. док. тех. наук.- Ташкент: АН РУз НТЦ «Современные информационные технологии», 2006.-35 с.
8. Xatamov O.Q. Qishloq xo'jalik texnikasi lizingiga investitsiyalar jalb etish jarayonlarini modellashtirish. "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi".-T.: TerDU, 2007. -142b.
9. Qodirov Z.E. Fermer xo'jaliklari faoliyatining imitatsion modellari. Iqtisodiyot va ta'lim. Toshkent 2008 y.№ 3, 75-78 betlar.
10. Qodirov Z.E. Fermer xo'jaliklarida daromad va xarajatlar o'zgarishini yer, mehnat va kapital xarajatlar bilan o'zaro bog'liqligining ekonometrik modellari. Muhandislik va Iqtisodiyot. Toshkent 2024 y. №4, 426-432 betlar

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
